

Magdalena Paciorek, *Studenci wydziałów lekarskich w Polsce w latach 1944/1945–1948/1949. Kształtowanie i rozwój środowiska*, Instytut Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2016, ss. 406 (rec. Teresa Dworecka)

Na przełomie 2016 i 2017 r. na rynku wydawniczym ukazała się książka Magdaleny Paciorek pt. *Studenci wydziałów lekarskich w Polsce w latach 1944/1945–1948/1949. Kształtowanie i rozwój środowiska*, wydana przez Instytut Historii Nauki PAN. Stanowi ona wynik wieloletnich badań autorki, opartych w dużym stopniu na kwerendzie dokumentów i świadectw zgromadzonych m.in. w kilkunastu archiwach państwowych i uczelnianych, a odnoszących się do zagadnienia budowy powojennego społeczeństwa młodej inteligencji, do którego bez wątpienia należało zaliczyć młodych medyków.

Skomplikowana sytuacja pod względem politycznym w pierwszych latach powojennych miała istotny wpływ na szeroko rozumianą sferę życia społeczno-kulturalnego. Względna swoboda kulturalno-oświatowa stwarzała pozory funkcjonowania demokratycznego państwa tylko do 1948 r., kiedy to zaczęto poważnie ograniczać działalność m.in. naukowców, dziennikarzy, literatów.

Przedstawiciele nauki i kultury byli powściągliwi wobec polityki *nowej władzy*, więc kształtowanie się pokolenia młodzieży studenckiej, doświadczonej przez wydarzenia wojenne, odbywało się w atmosferze politycznych sporów. Jest to niezwykle trudny i wielowątkowy problem badawczy dla socjologów, pedagogów, historyków i historyków medycyny. Autorka recenzowanej pracy starała się uwidocznic wszelkie aspekty *kształtowania nowej inteligencji* w kontekście zachodzących przemian wprowadzanych przez ówczesną władzę. Polityka rekrutacyjna, działania agitacyjne, zmiany w programach nauczania, centralizacja ruchu studenckiego miały służyć wychowaniu lekarza określanego mianem *nowego typu lekarza – lekarza socjalistycznego*, który miał leczyć przedstawicieli klasy robotniczej i chłopskiej oraz pracującej inteligencji. Przebudowie społecznej narodziły się próby przejścia kontroli nad studentami w różnych obszarach

ich funkcjonowania. Jednak z przeprowadzonych badań wynika, że mimo wielu starań ówczesnych władz w badanym okresie nie dokonano zmiany profilu społecznego młodzieży studenckiej. Na jakość przyszłego lekarza jako specjalisty, fachowca, a także być może późniejszego potencjalnego naukowca duży wpływ wywarli przedstawiciele przedwojennej inteligencji – ich profesorowie i nauczyciele akademicy – najczęściej o konserwatywnych poglądach, nieulegający wpływom ideologicznym narzucanym przez ówczesną władzę. Pomimo zarządzeń i rozporządzeń Ministerstwa Oświaty oraz Ministerstwa Zdrowia odnoszących się do kadry profesorskiej, zmieniających zasady rekrutacji na studia, wpływ popierającej nową władzę kadry dydaktycznej na studentów był niewielki.

Postawienie sobie celu, jakim było uwidocznienie procesu kształtowania środowiska studenckiego wydziałów lekarskich w Polsce w latach 1944/1945–1948/1949 było niełatwym zadaniem. Omówiono problemy i trudności, z którymi spotykała się i musiała im sprostać kadra profesorska oraz studenci. Wszystkie zagadnienia przedstawiono w porządku chronologicznym. Praca została podzielona na pięć rozdziałów, poprzedzonych wstępem. W pierwszym rozdziale została omówiona polityka państwa wobec szkolnictwa wyższego w latach 1944/1945–1948/1949, której głównym celem było przejęcie kontroli nad uczelniami i życiem młodzieży studenckiej. Drugi rozdział opisuje warunki nauczania i studiowania w atmosferze strajków i manifestacji z uwzględnieniem wpływu kadry profesorskiej na świadomość i wychowanie młodego pokolenia lekarzy. Kolejny rozdział poświęcony jest zmienionym zasadom rekrutacji dokonywanym zgodnie z partyjnymi wytycznymi. Równie interesujący jak poprzednie jest czwarty rozdział, przybliżający czytelnikowi warunki bytowe studentów wydziałów lekarskich. Duże zainteresowanie wzbudzają informacje o ich stanie zdrowia, formach pomocy lekarskiej i możliwościach leczenia. Piąty rozdział z kolei odsłania życie towarzyskie i społeczne młodych medyków w badanym okresie.

Praca zasługuje na szczególną uwagę ze względu na wykorzystane bardzo cenne źródła drukowane, m.in. informatory wyższych uczelni z omawianego okresu, kroniki uczelniane, kalendarze akademickie i artykuły prasowe. Praca jest wzbogacona imponującą bibliografią. Nie mniej bogatym źródłem informacji wykorzystanym w publikacji były akta KC PPR, następnie KC PZPR oraz wspomniane archiwa uczelniane. Równie wartościowe okazały się też informacje zawarte we wspomnieniach, kroniki i pamiętniki świadków tamtych wyda-

rzeń. Powyższa publikacja to również doskonały materiał źródłowy ze względu na rozbudowane przypisy. Całość uzupełniają zdjęcia oraz indeks nazwisk. Publikacja została wydana starannie. Zdjęcie na okładce to studenci Wydziału Lekarskiego Uniwersytetu Warszawskiego rocznika 1944/1945–1948/1949. Projekt okładki wykonała Barbara Kuropiejska-Przybyszewska. Szkoda tylko, że okładka jest miękka. Niewiele jest tak rzetelnie opracowanych tematów opisujących tamte czasy. Publikacja Magdaleny Paciorek dostarcza nowych, mało znanych faktów i może być przyczynkiem do kolejnych prac z tej tematyki.